

מוסרי דעת ונתיבי תורה מהיכל רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

• ישיבת פוניבז' •

פרשת וישלח תשפ"ד

• בס"ד •

המלחמה התמידית עם שרו של עשיו

מטרת היצר הרע להסיח את דעתנו ממטרת החיים

כאן מגיע הניסיון, היות שהאדם מתנהג לפי מה שהוא רואה, לפי ה'הלוך ילך' של כל העולם - שוכחים מה המטרה בחיים. זה עיקר מלחמת היצר, תפקידו הוא להסיח את דעתנו ממטרת החיים. הרבה פעמים רואים אנשים שהזקינו וכבר כוחותיהם אינם עמם והם מתחרטים על מה שהם עשו בצעירותם, אכפת להם שהם לא ניצלו את הזמן כראוי, רק אז מבינים מה העיקר ומה הטפל.

כוח היצר הרע הוא במראה העיניים, הוא מראה לנו איך שהעולם מתנהל וגורר אותנו אחר הנאות העולם הזה. והעצה לכך היא להוכיח הפוך, להוכיח אחרת, לחשוב ולהתבונן מה המטרה בחיים. לנו זה הרבה יותר קל, יש לנו מסורת, יש תורה, מעמד הר סיני, אנחנו יודעים מה הקב"ה רוצה מאיתנו. אבל גם בזה היצר הרע מנסה להילחם, אדם צריך לאכול, אבל יש אכילה ויש אכילה - אפשר לאכול בשביל להנות, ואפשר לאכול ולעסוק בדברי תורה, ואז יש לזה מעלה של קרבנות, "שולחנו של מקום". בכל פעולה גשמית אפשר להחיות החלק של הרוחניות.

בפרשת השבוע קוראים על המלחמה של יעקב אבינו עם שרו של עשיו, זה מה ששרו של עשיו רצה - לקחת מיעקב אבינו את ההיבט הרוחני, הוא רצה לקחת ממנו את הנשמה לדברים אחרים, להגביר את תאוות הגוף, את תאוות הממון, לעשות אותו לאדם גשמי.

המלחמה התמידית עם היצר מזמן יון והנצחון בה

אפשר ללמוד מזה יסוד גדול לכל החיים. ישנם שני שלבים במלחמה עם שרו של עשיו, בהתחלה הוא רצה להכניע את יעקב, ובזה הוא נכשל, במאבק ה'רוחני' עם יעקב המלאך כלל לא הצליח לנצח אותו, ורק אחר כך "וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו" (בראשית ל"ב, כ"ו), במאבק ה'גשמי' הוא נתן לו מכה בכף ירכו, אולם במלחמה האמיתית הוא "לא יכל לו".

בחנוכה היתה מלחמת יון וישראל, והן נכון שעם ישראל ניצח במלחמה שהוא המשיך לשרוד, אבל יון' הרי לא הושמדה, שהרי שיטת יון ממשיכה וקיימת עד היום, היצר הרע ממשיך לנסות כל הזמן לכבוש אותנו, הוא רוצה שלא נעבוד את הקב"ה. אולם הנצחון הוא עצם הדבר שהאדם נשאר כמו שהוא וממשיך לעבוד את הקב"ה, למרות שהוא לא השמיד את היצר הרע מן העולם - הוא ניצח אותו. כבר הזכרנו כמה פעמים שבמלחמת היצר ישנם כמה דרגות, יש מי שרודה את יצרו, ויש מי שמתגבר על יצרו, יש מי שלא מקשיב ליצר הרע, ויש מי שלא זו בלבד שאינו עושה כעצת היצר, אלא עושה הפוך ממנו. אבל גם מי שעושה הפוך מהיצר הוא לא משמיד את היצר הרע מן העולם, הוא רק מסלקו ממנו, והמלחמה ממשיכה תמיד. זה מלחמה יום יום עם היצר הרע.

אצל יעקב כל הכסף והרכוש נועדו להשיג רוחניות

יעקב אבינו היה עשיר וגיבור גדול, אבל כל מה שהיה לו הוא השתמש בזה להדיא לרוחניות, הוא קנה מעשיו את מערת המכפלה "בקרבי אשר כריתי לי בארץ כנען" - "שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה" (רש"י בראשית נ"ו, ה'), וקנה ממנו את חלקו בארץ ישראל, "אמר עשו ליעקב נחלוק כל מה שהניח לנו אבא לשנים ואני בורר שאני בכור, אמר יעקב הרשע הזה לא מלא עינו מן העושר שנאמר וגם עינו לא תשבע עושר, מה עשה יעקב אבינו חלק לשני חלקים כל מה שהניח אביו חלק אחד ואת ארץ ישראל חלק אחר וכו'" (פרקי דר"א, ל"ז). וקנה ממנו את הבכורה בניזיד עדשים. עשיו הסכים למכור כל דבר בשביל הנאות העולם הזה.

כל דבר שנברא הוא בכדי לשמש את האדם

כתב הרמב"ם (הקדמה לפיה"מ) "דע, כי הקדמונים חקרו חקירה עצומה, באשר נתן להם מן החכמה וטוב המחשבה, עד שנתקיים אצלם, שכל דבר נמצא יצטרך עכ"פ להיות לו תכלית וכו', וכאשר מצאו שתכלית כל אלו הענינים הוא למציאת האדם, הוצרכו לחקור כמו כן, למה נמצא האדם, ומה היתה כוונת יצירתו". מאז ומקדם ישנה שאלה בעולם מה תפקידו של האדם, יש הרבה דברים שהקב"ה ברא בבריאה, לכל דבר יש תכלית, וכל דבר שנברא בעולם תכליתו היא לשימוש האדם, וכדוגמא: הקב"ה ברא את העשבים לרפואה, הכל נברא למען האדם. וכך הוא מאריך לבאר שכל דבר בעולם נברא כדי לשמש את האדם.

ומבאר שם הרמב"ם שהרי כל מה שהאדם עושה אפשר למצוא גם אצל הבעלי חיים שעושים כך, כל בעל חי עושה דבר אחד ממה שהאדם יכול לעשות, העכביש אורג חוטים, יש עופות שבונים לעצמם קן וכדו'. האדם בסך הכל עושה את כל הדברים הללו ביחד, וצריך להבין מהי המטרה בעצם בריאת האדם יותר מבריאת כל החיות והבהמות.

המעשה הוא תקון וישוד הדברים הטבעיים

ומסיים הרמב"ם: "ונתברר מאלו המוקדמות, כי תכלית העולם וכל אשר בו, הוא איש חכם וטוב. וכאשר יתברר לאיש, שהוא ממיני האדם, הדעת והמעשה, ר"ל בדעת, לצייר בשכלו אמתות הדברים על פי מה שהם עליו, ולהשיג כל מה שאפשר לאדם להשיג. והמעשה הוא תקון וישוד הדברים הטבעיים, ושלא יהיה שטוף בתענוגים, ושלא יקח מהם אלא מה שיהיה בו תקון גופו, ותקון המדות כלם. ועל כן האיש שיהיה על ענין זה, הוא התכלית, והוא החפץ", המטרה בבריאת האדם היא שהאדם ישתמש עם שכלו לעבוד בו את בוראו, ובזה האדם עדיף מהבהמה.

כל הבריאה נועדה לשמש את האדם השלם

זה מה שאומרים כל יום בתפילה "ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל", אם האדם משתמש עם השכל לדברים אחרים - השכל לא משמש למטרתו, ובמקום שהוא ישמש לדבר עליון, הוא משמש את הגוף וכמו הבעלי חיים. "אבל אנחנו עמך בני בריתך וכו'", אנחנו משתמשים עם השכל בשביל עבודת ד'.

וממשיך הרמב"ם ושואל: "ונשאר בכאן שאלה אחת, והיא שיוכל אדם לומר, אתם כבר אמרתם, שהחכמה האלוקית לא המציאה דבר לריק, אלא לענין, וכו', ואם כן מדוע המציא הקב"ה כל האנשים אשר לא יציירו מושכל לנפשם, ואנו רואים שרוב בני אדם ערומים מן הערמה, וריקים מן החכמה, מבקשים התאוה", למעשה רוב העולם לא נוהג כך, רק אחוז קטן משתמשים עם השכל בשביל עבודת ד', ואם כן למה הקב"ה ברא את אותם האנשים.

ומבאר בזה הרמב"ם ב' ביאורים: "האחת, להיותם משמשים לאחד ההוא וכו'. והסיבה השנית, במציאות מי שאין בו חכמה, מפני שאנשי החכמה הם מעטים מאד". התירוץ הראשון הוא שהם נבראו כדי לשמש את אותו האדם שכן משתמש בעולם לעבודת ד', שאם הוא יצטרך לחרוש ולזרוע וכו' לעצמו הוא לא יספיק לעשות בחיים כלום, והקב"ה ברא את כל שאר האנשים כדי שישמשוהו. והתירוץ השני שיש קצת מאוד אנשים חכמים בעולם הזה, ולא יהיה להם מה לעשות בעולם לבד, ולכן הקב"ה ברא את כל שאר האנשים. העולם לא נברא לצורך הרבים, הוא נברא לצורך אותם אנשים שעובדים את הקב"ה כראוי, וכל השאר הם רק המשמשים שלו.

כל קיום האדם והעולם נועד לעבודת ד'

אנחנו נלחמים כל יום מחדש את המלחמה של יעקב אבינו עם שרו של עשיו, יעקב אבינו לימד אותנו את הדרך, הוא ניצח אותנו, והניצחון הזה עומד לבניו לדורות, עלינו לשמר את זה. קיבלנו את הכוח מיעקב אבינו להתגבר על כל הניסיונות, ותפקידנו כעת הוא להשתמש עם כל הכלים שקיבלנו, קיבלנו את התורה במעמד הר סיני ועלינו להשתמש בה לניצח את היצר הרע. התורה מצווה אותנו: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" (שם ל"ב, ל"ג), זה עוד משהו שנשאר לנו לדורות, שיהיה לנו זכר למלחמה הזאת, להראות לנו שאפשר לניצח גם את המלאכים.

זה תפקידנו, לא לשכוח לרגע את כל זה, לא להסיח את הדעת מתפקידנו בעולם הזה, לזכור שכל מה שהאדם נברא זה בשביל להשתמש עם שכלו לעבודת ד', כל השאר הוא רק כלי לזה, הכל נברא רק בשביל זה. כתוב (ברכות לה): "אמר רבי חנינא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל", העולם הזה הוא עולם קדוש.

כוחו של היצר הרע הוא להשכיח מאיתנו את הדברים הפשוטים, ועלינו לשנן ולדעת שכשאנחנו לומדים תורה, מתפללים ומתחזקים, אנו מקיימים בזה את תכלית הבריאה, רק כך נוכל לחיות כראוי ולהמשיך לניצח את שרו של עשיו. המלחמה הזאת היא מלחמה שבכל יום ואפשר לניצח בה, קיבלנו את הכלים לזה, יש לזה סייעתא מן שמיא, יש לנו מסורת שאפשר להילחם עם היצר הרע ולניצח אותו.

עומדים עכשיו בפתחו של שבוע חדש, שכל אחד יחשוב לעצמו מי ניצח בשבוע הזה, כמה נלמד, כמה נתפלל, וכמה חלילה נתעסק בדברי הבל. ובוודאי שמי שייצב לעצמו מטרה - יצליח. העיקר הוא לדעת למה נבראנו בעולם - לחלק של התורה, כל השאר נברא רק כדי לשמש את התורה, ומי שחי את זה יש לו סייעתא מן שמיא להגיע לכל הדרגות. (מוצש"ק לסדר וישלח תשפ"ג)

בתנא דבי אליהו (זוטא י"ט), מאריך לבאר מה היה כשנפגשו יעקב אבינו ועשיו, ומבאר שם שיעקב ועשיו חילקו ביניהם כבר בקטנותם את העולם הבא והעולם הזה, העולם הזה לעשיו ועולם הבא ליעקב אבינו, וכשעשיו ראה את כל המחנה הנלווה ליעקב הוא טען לו שהוא לא מקיים את חלקו בהסכם, הנה יש לו עולם הזה. "ואמר לו יעקב לעשו זה מעט הרכוש שנתן לי הקב"ה להשתמש בו לפי הצורך שלי בעוה"ז", יעקב אבינו טען שהוא לא צריך את חלקו בעולם הזה בשביל עצמו ולהנאות העוה"ז, הוא צריך את זה בשביל עבודת ד' - לצורך עולם הבא.

וממשיך התנא דבי אליהו "באותה שעה האמיד עשו בדעתו ואמר ומה העוה"ז שאין ליעקב חלק בו כך נתן לו הקב"ה, העוה"ב שהוא חלקו של יעקב עאכ"ו. באותה שעה אמר לו עשו ליעקב יעקב אחי בוא ונעשה שותפות אני ואתה טול אתה העוה"ז והעוה"ב חצי ואני אטול גם כן העולם הזה והעולם הבא חצי", עשיו טען שאם אכן אפשר לקיים שניהם ולקבל משני העולמות יחד, הוא רוצה גם, שיהיה לו גם עולם הזה וגם עולם הבא. "ואמר לו יעקב לעשו אדוני יודע כי הילדים רכים ואינם יכולין לעמוד ביסורין של בניך", יעקב אבינו ענה לו שזה לא שייך, מי שרוצה להנות פה בעולם, לא יוכל לעמוד בקושי של היסורין שהקב"ה נתן לבניו.

עומדים אנו לפני ימי החנוכה, היוונים שלטו על עם ישראל במשך חמישים ושנים שנה, אי אפשר לתאר את הרדיפות שרדפו אותם, ומי שחושב שהעולם הזה הוא העיקר - אין ביכולתו לשרוד את כל הגזירות, אף אומה ולשון לא יכולים לעמוד בכאלה רדיפות וגזירות על כל עיקרון שיש להם, ובוודאי שהיו מחליפים דת. רק עם ישראל שורד, הם בכלל לא חיים בעולם הזה, המטרה היא לא העולם הזה אלא העולם הבא, זה העיקר, והעולם הזה משמש רק כאמצעי לדברים ההכרחיים לעבודת ד', והיכי תמצוי לעולם הבא.

זה מה שיעקב אבינו אמר לעשיו, אתה רוצה גם עולם הזה וגם עולם הבא, אתה רוצה גם להנות מהעולם הזה, וגם לקבל עולם הבא, זה לא יכול להיות, לא יהיה לך את הכלי לעמוד ביסורין שיש בעולם הזה, כל זמן שהשאיפה שלך היא לא רק עולם הבא, ואתה רוצה להנות גם בעולם הזה - לא תעמוד בייסורים שהקב"ה מביא לבניו בזה העולם.

וזה גם מה שכתוב שיעקב אבינו אמר לעשיו (בראשית ל"ב, ו) "ויהי לי שור וחמור", ומפרש רש"י "אבא אמר לי מטל השמים ומשמני הארץ זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ", הברכה של אבא לא התקיימה, שלא קיבלתי עכשיו את כל הברכה. ולכאורה תמוה הדבר, הרי לא חייב להיות שיקבל מיד עכשיו הכל. והתירוץ לזה הוא שעשיו תמיד חיפש את ההנאה של הרגע, ועל זה אמר לו יעקב שלא קיבל עכשיו כלום, והברכה של יצחק היא ברכה לדורות הלאה.

אנחנו מאוד חלשים בחלק של ההודאה, לא מודים על כל דבר ודבר לקב"ה, וגם בסוף הלימוד שצריך להגיד מודים (שהוא חייב גמור), גם בזה אנחנו לא מספיק מודים. עומדים עכשיו לפני חנוכה, והסמל של חנוכה הוא "הלל והודאה", אומרים "על הניסים", ואם בכל 'מודים' אנחנו כבר רגילים להודות, ועכשיו אומרים עם זה גם את ה"על הניסים" - זה הודאה כראוי. אבל אם בכל שמונה עשרה אומרים "מודים" כבדרך אגב, גם את ה"על הניסים" לא נגיד יותר טוב. הזיכרון לדורות של חנוכה זה ע"י "הלל והודאה", וגם בהדלקת הנרות כ' הרמב"ם (הלכות חנוכה ד, י"ב) "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הקל והודיה לו על הנסים שעשה לנו", כל מטרת חג החנוכה זה הודאה, וכשאנחנו עושים מעשים של פרסומי ניסא אנחנו מודים לקב"ה שנותן לנו את מה שיש לנו והצילנו מן היוונים, והחזיר עטרה ליושנה. (מוצש"ק וישלח תשפ"ג)

גם עשיו הבין לבסוף מה העיקר והבין את טעותו, כתוב (שם ל"ו, ו) "ויקה עשו את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת כל נפשות ביתו ואת מקנהו ואת כל בהמתו ואת כל קנינו אשר רכש בארץ כנען וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו", ומפרש רש"י "ומפני הבושה שמכר בכורתו", לעת זקנותו הוא הבין שהוא טעה, אבל עד אז היה כל הזמן מלחמה בין יעקב לעשיו מי צודק.

המאבק בין החומר לרוח מה משמש את מה

האדם בעולם הזה נמצא כל הזמן במלחמה יום-יומית, הנשמה והגוף מתמודדים על כל פעולה ופעולה. קיבלנו כוח של תורה עם שמירה של מצוות, ציצית, מזוזה, תלמוד תורה, ברכות, יש לנו הרבה עצות ודרכים כיצד נוכל להישאר תמיד דבוקים עם התורה, והעיקר הוא לא לשכוח אף פעם מה המטרה שלנו בחיים, למה הגענו לעולם, זה עיקר המלחמה.

האדם חי ומקבל כל הזמן מן שמיא רוח חיים, אוכל, לבוש, הוא מקבל כל הזמן דברים בשביל החיים. אם נסתכל ונדע שהכל מגיע מהקב"ה - כל זה יהיה כלי שנוכל להילחם עם היצר הרע. אבל אם נרגיש שהכל הוא לשימוש עצמנו - כל זה יהיה להיפך.

יעקב אבינו ידע שהקב"ה נתן לו כל הזמן עוד ועוד, הוא הרגיש שהוא מקבל מהקב"ה, הוא אמר "קטנתי מכל החסדים" (שם ל"ב, י"א), הוא הודה כל הזמן על כל מה שקיבל וביקש מהקב"ה שיתן לו הלאה. אבל עשיו לא הרגיש כך, הוא הרגיש שהכל ממילא שלו, תמיד הגשמיים ניצחה אצלו.

אנחנו נמצאים במלחמה הזאת כל יום, אנחנו צריכים להרגיש שהקב"ה נתן לנו כל הזמן. אם נחיה את זה - נשמור את התורה והמצוות כראוי. אבל מי שלא חי במחשבות כאלו, מחשבות של אמונה, מחשבות של מצוות, של תורה - כל זה משמש להיפך, להרחיק אותו מהתורה והמצוות.

יז"ל ע"י מכון 'צור התורה'

לתרומות והנצחות:

0747-3464-65

לקבלת הגיליון מידי שבוע באמייל:

mzh0747@gmail.com

ניתן שוב להשיג את הספר

"שייר חנוכה"

שיחות ומאמרים מרבינו מרן שליט"א

על ימי החנוכה

בהיכלי התורה בישיבה הק', וכן בקו המכון

נתרם לרפואתה

השלימה של

מרת מרים בת נחמה

גלה שחתי'

בתוך שאר חולי ישראל

נתרם ע"י ידידנו

הרה"ג שליט"א

לזכות ולזיווגים

הגונים בקרוב לבני

משפחתו הי"ז

לעילוי נשמת

המגיד הגאון הצדיק

רבי שלום מרדכי שבדרון זצוק"ל

נלב"ע כ"ב כסלו תשנ"ח

הנחנח ע"י ידידנו מצאצאי הי"ו